

+ + + =

Q. _____

નામ : મહીષ્યવી દામૈશા વ્યથાકુમાર

PRN NO : COC2025105

વિષય : Banking and Finance

પેપર કોડ : MJ-BAF-101

પેપરનું નામ : Banking and Finance

સેમસ્ટર : Sem-1

રોલ નંબર : 105

Q. _____

1.

બેંકનો અર્થ આવી, બેંકના વિવિધ પ્રકારો સમજાવો.

→

બેંકનો અર્થ :

બેંક એ એવી પ્રક્રિયા નાણાકીય સંસ્થા છે જે નોંધાવાયેલી યાચણા (જમાવ) સ્વરૂપે નાણા સ્વીકારે છે, તે નાણા ધરત આપવાની યાત્રા આપે છે અને જરૂરિયાત મુજબ લોન, આર્થિક દ્રાફ્ટ વગેરે સ્વરૂપે નાણા આપે છે. સાથે સાથે બેંક ચુકવણી, નાણા દાખલ કરે, ચેક દ્રાફ્ટ જેવી વિવિધ સેવાઓ પણ આપે છે.

→

બેંકના વિવિધ પ્રકારો

(1)

કેન્દ્રીય બેંક
દેશની સેવાઓ બેંક. ભારતમાં ચિત્રવ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI)
કાર્યો: નોંધ મેળવી કરવી, બેંકોને નિયંત્રિત કરવી, સરકારની બેંક તરીકે કામ કરવું. નાણાકીય સ્થિતિ જાણવાની.

(2)

વ્યાયામી બેંક
જનતાને યાચણા અને લોન સેવાઓ આપે છે.
પ્રકાર:

- મહાર મૌગની બેંક (SBI) (PNB)
- યાનગી મૌગની બેંક (HDFC, ICICI)
- વિદેશી બેંક (Citibank વગેરે)

Q.

(૩) સહકારી બેંક:

સરકારના સિદ્ધાંતો પર આધારિત.
પ્રકાર:

- વાહી સહકારી બેંક
- ગ્રામ્ય / જિલ્લા સહકારી બેંક

(૪) પ્રાદેશિક ગ્રામિકાલ બેંક (RRB)

ગ્રામ્ય વિકાસોમાં ખેતી, નાના ઉદ્યોગ અને ગ્રામ વિકાસ માટે.

(૫) વિકાસ બેંક:

ઉદ્યોગ, ખેતી અને વિકાસ પ્રોજેક્ટ માટે લાંબા ગાળાની લોન.

ઉદાહરણ: IDBI, NABARD

(૬) આધોગિક બેંક:

ઉદ્યોગોને નાણાં; તકનિકી માર્ગદર્શન અને પ્રોજેક્ટ સહાય આપે છે.

(૭) વિદેશી બેંક:

અન્ય દેશોની બેંકો જે ભારતમાં વાપરવા દ્વારા સેવાઓ આપે છે.

+ + + =

Q. (B) અચન બેંક :

નાનું અચનકારીને અચનની આદત પાંત્રાહિત કરવા માટે (પૌર આર્થિક અચન બેંક).

બેંકો હેવાની આર્થિક પ્રવૃત્તિઓમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે. વિવિધ પ્રકારની બેંકો વિવિધ ભૌગોલીક માળાક્રીય જરૂરિયાતો પૂરી કરે છે.

Q. _____

(૨)

આર.બી.આઈની નાણાકીય નીતિ વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

(૧)

નાણાકીય નીતિનું અર્થ :
નાણાકીય નીતિ એ વિદ્યુત વૈકલ્ય, ઇન્ડિયા (RBI) દ્વારા ઇડપામાં અને અમલમાં મુકવામાં આપતી નીતિ છે, જેની દ્વારા દેશની અર્થ વ્યવસ્થામાં નાણાની પુરવઠા ધિરાણની માત્રા અને લોકો પર નિયંત્રણ રાખવામાં આવે છે, જેથી ભાવ, સ્થિતિ, આર્થિક વૃદ્ધિ અને નાણાકીય સ્થિતિ સુધારવામાં આવે.

ભારતમાં નાણાકીય નીતિનું મુખ્ય લક્ષ્ય મોંઘવારી નિયંત્રણ છે, સાથે સાથે વિકાસને ટેકો આપવાનો હેતુ પણ હોય છે.

(૨)

નાણાકીય નીતિના ઉદ્દેશ્યો

1. ભાવ સ્થિતિ સુધારવી (મોંઘવારી કાબુમાં રાખવી)
2. આર્થિક વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવું.
3. નાણાની પુરવઠા અને ધિરાણ પર નિયંત્રણ રાખવાનો હેતુ.
4. વૈકલ્ય અને નાણાકીય વ્યવસ્થાની સ્થિતિ સુધારવી
5. વિદેશી વિનિમય સ્થિતિ સુધારવી
6. આર્થિક વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવું.

(૩)

આર.બી.આઈની નાણાકીય નીતિના સાધનો

(A)

યવિમાણાત્મક સાધનો

YOUVA

આ સાધનો નાણાની કુલ માત્રા પર અસર કરે છે.

Q. (1) બેંક દર (Bank Rate)

RBI જે દર લાયાચારી બેંકોને લાંબા ગાળાની લોન આપે છે.

- દર વધે $\rightarrow$ લોન મોંઘી $\rightarrow$ ધિરાણ ઘટે
- દર ઘટે $\rightarrow$ લોન સસ્તી $\rightarrow$ ધિરાણ વધે

(2) રેપો દર (Repo Rate)

બેંકો RBI પાસેથી ટૂંકા ગાળાની લોન જે દર લે છે.

- રેપો દર વધે $\rightarrow$ નાણાં મોંઘા $\rightarrow$ મોંઘવારી ઘટે
- રેપો દર ઘટે $\rightarrow$ ધિરાણ વધે $\rightarrow$ વિકાસને વેગ

(3) રિવર્સ રેપો દર

બેંકો RBI પાસે વધાવાનું નાણાં જમા કરવે ત્યારે મળતા દર છે.

- દર વધે $\rightarrow$ બેંકો વધુ નાણાં RBI પાસે રાખે $\rightarrow$ બચતમાં નાણાં ઓછા

(4) રોકડ અનામત ગુણોત્તર.

બેંકોને નુમની ફુલ આપવાનો નિર્ધારિત ભાગ RBI પાસે રોકડ રૂપે રાખવા પડે છે.

CRR વધે $\rightarrow$ લોન આપવાની ક્ષમતા ઘટે
CRR ઘટે $\rightarrow$ લોન વધે.

(5) કાનૂની યુવાહીના ગુણોત્તર (SLR)

બંકોને યાવજાનો ચીકકમ નાગ સરકારી બોન્ડ, ડેવરો બિન અથવા સીનામાં રાખવા પડે છે.

SLR વધે → ધિરાણ ઘટે
SLR ઘટે → ધિરાણ વધે

(6) પુસ્તા અમરની કામગીરી

RBI સરકારી બોન્ડ બરીદે કે વેચે છે.

બોન્ડ બરીદે → નાણાની પુરવઠા વધે
બોન્ડ વેચે → નાણાની પુરવઠા ઘટે.

(B) ગુણાત્મક સાધનો (Qualitative Instruments)

આ સાધનો ધિરાણની દિશા અને ગુણવત્તા પર અસર કરે છે.

(1) યસંદગીયુક્ત ધિરાણ નિયંત્રણ
બાંસ મેગીન વધુ અથવા ઓછુ ધિરાણ આપવા માટે માગદવાન.

(2) નૈતિક દબાણ (Moral Suasion)
RBI સલાહ, સૂચના અને બંક દ્વારા બંકોને પુસ્તાવિત કરે છે.

Q.

(3) કેરિબ ડિજિટલ રૂઆનિંગ
શૈક્ષક સંગ્રહ માટે લોનની મર્યાદા નક્કી કરવી.

(4) ગ્રાહક ધિરાણ નિયંત્રણ
દરતાની અવધિ, ડાઉન પેમેન્ટ વગેરે પર નિયંત્રણ.

4. નાણાકીય નીતિના પુકારો

(1) સંકોચક નાણાકીય નીતિ (Contractionary Policy)
મોંઘાવારી વધારે હોય ત્યારે અયનાવવામાં આવે છે.
• રેપો દર, CRR, SLR વધારવામાં આવે છે.

(2) વિસ્તૃત નાણાકીય નીતિ (Expansionary Policy)

મંદિ અથવા હામી પુરૂ હવમિયાન અયનાવવામાં આવે છે.
• રેપો દર, CRR, SLR ઘટાડવામાં આવે છે.

5. નાણાકીય નીતિનું મહત્વ.

- મોંઘાવારી નિયંત્રણમાં મહત્વ
- આર્થિક સ્થિતિ સુધારવામાં મહાય
- ઉદ્યોગ, ખેતી અને વેપારને ધિરાણ સુલભ બનાવે
- દેશના સર્વાંગી વિકાસમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા

આર.બી.આઈની નાણાકીય નીતિ દેશની આર્થિક
વ્યવસ્થાની મજબૂત આધાર છે. તે મોંઘાવારી, વિકાસ અને
નાણાકીય સ્થિતિ વચ્ચે સંતુલન માધીને ભાવતના
આર્થિક વિકાસને દિશા આપે છે.

૧. ૩

વિકાસ્ટ પુકારના ગાહકો વિકો વિકતન નોંધ લખો.

૧. નાના ગાહકો

→ નાના કોંગો છે ?

- ભારતમાં ૨૨ વર્ષથી નાની ઉમરની વ્યક્તિને કાયદા દેહળ "નાના કહેવામાં આવે છે"
- નાના વ્યક્તિ પોતાના નામે પુરા ૨ કુશી શકતા નથી, જ્યારે બેન્ક ખાતું પગ પોતાના નામે ખોલતા શકાવી શકતા નથી.

→ નાનાનું બેન્ક ખાતું કોવી રીતે ખોલાય ?

- ખાતું નાનાના નામે ખોલાય પણ તેમના માતા-પિતા કે કોઈ કોઈ નિમણેત ગાહિયનની સાથે ખોલવું પડે.

→ ૨૨ વર્ષ પૂરા થાય ત્યારે શું થાય ?

- જ્યારે નાની વ્યક્તિ ૨૨ વર્ષની થાય છે ત્યારે બેન્ક તેને પગ લખે છે " હવે તમે પુખ્ત થયા છો, નવું સ્પેસ કુશી નવી મહી શકાવી પડે. જૂનું ખાતું બંધ કરીને નવું ખાતું ખોલવામાં આવે શકાય જૂનું ખાતું જ પુખ્ત પાતામાં ફેરવે હવે ગાહિયનની જરૂર નથી; બધું પોતે શકાવી શકે.

→ મહત્વના નિયમો

- નાના પોતે સાને લઈ શકતા નથી.
- નાના બીમને સાને આવવાની ગોંટી શકાવી શકતા નથી.
- નાના નોમિની તો બની શકે છે પણ તેમાં ૨૨ વર્ષ પછી જ મળે.

+ + + = Rhammash

૨.

અભાગ ગ્રાહકો

- અભાગ લેવકિત કોણ છે ?
- જે લેવકિત પાંચી-ભયી વાકતા નથી અને પોતાનું નામ પડા ભયી વાકતા નથી તેને બેન્કિંગ માં 'અભાગ મારામ' કહેવામાં આવે છે આવી લેવકિત સહી કરવાને બદલે આંગળીના રીપો આપે છે.

→ આંગળીના રીપાના નિયમો CRBI અને બેન્કના નિયમ પુમાર્ગી

- યુરૂથ કાપા હાથનો અંગૂઠો
- કાળી જમાગા હાથનો અંગૂઠો

→ ધાતુ ધીમવાની પ્રક્રિયા

- કોરો જરૂરી
- આંહામાં આંહા ૨ સામીઆ જરૂરી જે ભંચતા-વાંચતા હોય
- વીકિયો KYC યાગ કરાવી વાકાય

૩. અંધ ગ્રાહક

- અભાગ લેવકિતથી બિનકુલ અભાગ-અંધ લેવકિતને બેન્કમાં સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર ગ્રાહક માનવામાં આવે છે, કારણકે તે પાંચી-ભયી વાક છે
- તે સહી કરવી વાક છે
- કાયદા હેઠળ તેની સમતા પૂર્ણ છે.
- RBI ની સ્પેસ્ટ સૂચના છે. " અંધ લેવકિત આ સ્વતંત્ર રીતે બેંક આતા ધીમવા અને અભાગવા માટે સંપૂર્ણપણે સમમ છે.

Q.

~>

- ધ્યાન ધીરપાની પુષ્ટિયા
- સામાન્ય ગ્રાહક રૂંધું જ ફોર્મ ભરાય છે.
- સહી પાત્રે જ કરે છે (જેવી રીતે કરતા હોય)
- ફોર્મ અને KYC નોર્મલ

4.

પરણિત મહિલા ગ્રાહક

આજે પરણિત મહિલા ૧૦૦% સ્વતંત્ર ગ્રાહક છે તે પોતાના નામ ધ્યાન ધીર વાકું, થતાવી વાકું, લોન લઈ વાકું, લોકર લઈ વાકું - બધું જ પતિની પરવાનગી કે સહીની જરૂર નથી. આજે ૮૫% મહિલાઓ પોતાના નામ જ ધ્યાન ધીરપા છે.

- ઉદાહરણ - હાઉસવાઈફ રૂર પરની નેહાબેન ઘરે જ છે, પતિ પિદેવામા છે. તેમણે ૬BI માં ૩૬૦ લાખનું હોમ લોન લીધું છે. ધ્યાન ધીર નામ : Smt. Neha K. Patel
લોન પોતાના નામ
પતિની સહીની જરૂર નથી. મહિને EMI પાત્રે જ ભરે છે.

5.

પાગલ / માનસિક રીતે અસ્વસ્થ ગ્રાહક.

૧.

કાયદા કીય સ્થિતિ (બૂબ્બ મહત્વની)
નાવતીય ક્વાર કાયદા ૧૯૭૨ - કલમ ૧૧૬(૨) કહે છે. જે વ્યક્તિ માનસિક રીતે અસ્વસ્થ નથી અને પસ્તુની સમજ નથી તે ક્વાર કરી શકતા નથી. આરતે તેનું બેન્કુ ધ્યાન આપતું થતાવી વાકાયું નહીં અને નવું ધ્યાન પડા ધીર વાકાયું નહીં.

૨.

બેન્કુને સહા ધાયતા રુ ધાય?
એ બેન્કુને અચર પડે કે ગ્રાહક માનસિક રીતે અસ્વસ્થ હોતો બેન્કુ તરત જ ધ્યાન ફોર્મ (બંધ) કરી દે છે. ન તો જમા ન તો ઉપાક.

6. भैरन्ट खातुं अने तेना धारका

• भैरन्ट खातुं कुं छै ?

बैरन्ट खातुं जेमां रहु तेथी पधु लिखित खातुं नाम होय अने तेखा अथा मातिक होय. माथी पधु यति-पुन्नी, माता-पिता- होकरा, भाई-भानी, पार्लनेस पार्लनेस परय धाय छै.

~> भैरन्ट खाताना र मुख्य प्रकार

(1) <u>Eithel an bhavivon</u>	माथी पधु पुखित
(2) <u>Anyone of bhavivon</u>	अथा हु बैरन्ट परा
(3) <u>Jointly / Jointly operated</u>	अथाअ माथी मजाने
(4) <u>Formal of bhavivon</u>	यहुता लिखित मुख्य

~> उदाहरण

1. यति-पुन्नी (Eithel an bhavivon) - कोई बैरन्ट मरी भयता अमने तरेत युंसा मजो.
2. माता (उप परा) + होकरा (Formal of bhavivon) माता भुपे त्या सुधी बैरन्ट बहापी यही होकराने
3. अ भाईअनी पार्लनेस (जोन्तीय) अनेनी सहो परा कोई बैरन्ट नीकजे
4. होकरा + पिता (पिहैवा कुती होकरा) Anyone an bhavivon होकरा पिहैवामा होयता पिता बहापी बाहु.

7. पार्लनेरियाय कुमं गाहक.

1. पार्लनेरियाय कुमं कुं छै. अ कु तेथी पधु लिखित खातुं मजाने पार्लनेस बहावपा माटे अनापैती संख्या भारतमा अ Indian Partnership Act, 1932

૧. દેહલ ચાલે છે.

૨. બેંકમાં ચાલુ ફેવી રીતે ચાલ્યાય ?

ચાતાનું નામ લખાય છે

ઉદાહરણ

ફર્મના નામ અથવા

M/s. Ghareji Traders

(M/s. = મલકલકલક = પાર્ટનરશિપ
ફર્મનું ચિહ્ન

M/s. Patel Brothers

ચાલુ ચાલવા માટે જરૂરી હસ્તાક્ષર (ફરજિયાત)

હસ્તાક્ષર

નાંધ

પાર્ટનરશિપ ડોકુ

નોટરો ક્રાપેટી હોવી એટલે

ફર્મનું PAN કાર્ડ

ફર્મના નામ જ હોવું એટલે

GST સર્ટિફિકેટ

Shop Act / MUMBAI Udyam રજિસ્ટ્રેશન

અથવા પાર્ટનરનું KYC (આધાર + PAN)

Authenticity Letter

કોઈ ચાલુ ચલાવે તે સમયે હોવું

ફર્મની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસનો પુરાવા

સાઈટવિઝ / વેન્ટચ્યુરીમેન્ટ

૩. હિન્દુ અપિભાજિત પુરૂંબ

HUF શું છે?

હિન્દુ, જૈન, શીખ અથવા બૌદ્ધ પુરૂંબ માટે જ છે.

એક અથવા "કાનુની વ્યક્તિ" માનવામાં આવે છે

આમાં પતૃકુ મિશકત + કુટુંબની કમાણીનો ઉમેરો થાય છે.

ટેક્સ વિરત અથવા ભરાય છે, PAN અથવા હોય છે.

ચાતાનું નામ લખાય છે

ઉદાહરણ

કુર્તી (સૌથી મોટા પુત્ર)નું નામ + (HUF)

Ghani Rajeshbhai M. Patel

+ + + =

Ghannesh

Q. _____

આનુ આંતપા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ (દફતરજિયાત)	
દસ્તાવેજ	નોંધ
HUF નું PAN કાર્ડ	HUF ના નામ જ હોય તે અર્થે
HUF 515 (CHUF Deed)	નોંધેલી પ્રવાપેતી વ્યવહાર કરીએ તે પ્રવય
કર્તાનું KYC (આધાર+PAN)	(કર્તા, પત્ની, હો પ્રવા-હો પ્રવાઓ)
બધા કોપાસનમની સિકર +	
જન્મતારીખ	કર્તા કરતાં છ અને પુત્રુબ વ્યવહારજિત છે
કર્તાની ધોષણા	
બેંકનું પોતાનું HUF ફોર્મ	SBI, HDFC, ICICI બધી બેંકોમાં છે.